

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים ט"ו-ט"ז

בפרקים טו-טז מופיע המשא של ישעיהו הנביא על מואב. המשא פותח בחזון חורבן מואב, ועיקרו מתאר את האבל הגדול שירד על מואב (ט"ו,א-ט) בתיאור שזורים שמותיהן של ערי מואב המרכזיות. בחלק השני (ט"ז,א-ה) נזכרים תחנוניהם של פליטי מואב לקבל מקלט בארץ ישראל. בחלק השלישי (ט"ז,ו-יב) פורש הנביא לעינינו את תמונת החורבן בכרמי מואב ובשדותיו, ואת שממון מקדשיו ובמותיו. בחתימה (ט"ז,יג-יד) קוצב הנביא את זמן מימושה של הנבואה: שלוש שנים. להרחבת היריעה אודות משמעותו של משא מואב אנו ממליצים לקרוא את מאמרו של פרופ' יהודה אליצור "משא מואב וכתובת מישע" באתר 'דעת'.

פרק ט"ו

1 בחלקו הראשון של המשא (א-ט) עולות לנגד עינינו תמונות אבל, ואזינינו שומעות זעקות שבר וקולות בכי (ב-ד,ח). במרכזו (ה) מופיעה זעקה שונה. בדקו מי הזועק בפסוק ה ועימדו על ההבדלים בין זעקה זו לזעקות האחרות, ועל משמעותה.

2 עיקבו אחרי השלבים השונים בתיאור האסון המואבי, ותנו דעתכם על התפתחותם. (א-ד; ה-ח; ט"ז,א-ד).

פרק ט"ז

3 במרכז המשא על מואב מופיע פסוק העוסק במלכות בית דוד (ט"ז,ה). בחנו מהן המידות הראויות ליושב על כיסא דוד וחשבו על הקשר ביניהן ובין האמור בפסוקים א-ד. להרחבה, השוו את הדברים הנאמרים ביחס לדוד בשמ"ב ח'טו.

4 א) בפסוקים ז-י מופיע תיאור של חורבן גפני מואב. על מנת לעמוד על טיב הבחירה בגפן עיינו שוב במשל הכרם בישעיהו ה'א-ז.

ב) עימדו על הניגוד הדרמטי בין קולות השמחה והאבל בפסוקים ט-י, ועיינו בדברי הרד"ק, הממקד ניגוד זה במילה 'הידד': כי על קיצך ועל קצירך הידד נפל - בזמן הקציר באו עליהם האויבים, ו'הידד' הוא לשון קריאה והוא שצועקים השוללים כשיבואו על העיר פתאום, וכן הוא לשון הדורכים (בגת) כמו שכתוב 'הידד בדורכים יענה'.

א) 'זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֶל מֹאֲבָב מֵאֶז: וְעַתָּה... בפסוקים יג-יד משווה הנביא בין הנבואה שנאמרה מאז, לנבואה שהוא מנבא כעת. מה מקור הנבואה הקדומה, ומה החידוש בנבואה הנוכחית? עיינו בשני פירושי של **רש"י**: זה הדבר - סוף כלייתו של מואב ביד נבוכדנצר: אשר דבר ה' אל מואב מאז - מימים רבים לפני בא הרעה עליו ניבא לו ישעיה את זאת. **דבר אחר**, מאז - מאת אשר שכר בלק את בלעם. ועתה דבר ה' - לקרב את הפורענות להם.

ב) הנביא קוצב את זמן מימוש הנבואה ל'שלוש שנים - כשני שכיר'. מדוע נבחר דווקא שני השכיר? בחנו את שני פירושי **רש"י**: בשלש שנים כשני שכיר - בשביל שלש שנים שסייעו את סנחרב כשצר על שומרון ועזרוהו בלי בצע כאלו היו לו שכירים לפיכך ונקלה כבוד מואב בין כל שאר המונו של סנחרב ששיטפם בשבי מתוך אותו החיל וילך... **ועוד יש לפרש**, שלש שנים כשני שכיר שלש שנים נגזרו עליכם לאורך זמן אבל מצומצמין יהיו ולא תאחר עוד הפורענות כאשר ידקדק השכיר בשני שכירותו לצמצם.

הרחבה

'כי על קיצך ועל קצירך הידד נפל'

במהלך קינתו על מואב ממחיש ישעיהו הנביא את הטרגדיה המואבית באמצעות הניגוד העמוק שבין קריאת 'הידד' המבטאת את שמחת האיכרים בעונת הקציר והבציר, לבין קולות הבכי וזעקות האבל שישררו במואב בעונה זו. פסוק זה משמש פזמון חוזר בשירה הנוגה של נעמי שמר 'עצוב למות באמצע התמוז', המבטא את העצב שבמוות בשיאו של הקיץ, כשהטבע במלוא חיותו. נעמי שמר נפטרה שנים רבות לאחר כתיבת השיר, בז' תמוז תשס"ד.

עצוב למות באמצע התמוז / נעמי שמר

עצוב למות באמצע התמוז
דגלי הקיץ נישאים אל על,
על ראש התורן תור הומה ולא יחדל.
כי על קיצך, ועל קצירך הידד נפל.

עצוב למות באמצע התמוז
דווקא כשהאפרסקים בשפע,
וכל הפרי דווקא צוחק בסל.
ועל קיצך, ועל קצירך הידד נפל.

עצוב למות באמצע התמוז,
אבל באמצע התמוז אמות
אל בוסתני הפרי שהתייתמו.
הידד אחר הידד, נפול יפול
ועל קיצך, ועל קצירך, ועל הכל...

”וַיִּבְנֵנוּ בְּמִקְרָא” < לַקֵּט בִּיאורֵי מִילִים לִישְׁעִיהוּ פִּרְקִים ט”ו-ט”ז

פרק ט”ו (א) **כִּי בְּלֵיל שְׂדֵד עַר מוֹאֵב נִדְמָה**...: ער וקיר מואב, עיר גבול ועיר הבירה של מואב, הושמדו בלילה. 'כי' ועל כן משמשות בנבואתנו קריאות קינה ואבל.

(ב) **עֲלֵה הַבַּיִת וְדִבֹּן הַבָּמוֹת לְכִכֵּי עַל נָבו, וְעַל מִידְכָּא מוֹאֵב יַיְלִיל**: הנביא מתאר את האבל השורר במואב בעקבות החורבן, אנשי דיבון עלו לבמות לבכות על חורבן נבו, ומואב מיילל על חורבן מידבא. **בְּכָל רֵאשִׁיו קָרַחַה כָּל זָקֵן גְּרוּעָה**: גילוח שיער הראש והזקן הוא חלק ממנהגי האבלות שרווחו בעמים בימי קדם, ראו למשל דברים י”ד, א.

(ד) **חֲלָצִי מוֹאֵב יְרִיעוּ, נִפְשׁוּ יְרַעַה לוֹ**: תרועות הניצחון של צבא מואב יתחלפו בתרועות אבל ופחד. 'ירעה' משמש בכפל משמעות: לשון תרועה ולשון יראה (א' וע' מתחלפות).

(ה) **בְּרִיחָה עַד צַעַר עֲגַלַת שְׁלִשְׁיָה**: הפליטים שיברחו ממואב יגיעו הרחק עד צוער ועגלת שלישיה, המצויות מדרום לים המלח.

(ז) **עַל כֵּן יִתְרֶה עֲשֵׂה וּפְקַדְתֶּם עַל נַחַל הָעֲרָבִים יִשְׂאוּם**: פליטי מואב ישאו את רכושם במנוסתם לגבול מואב הדרומי.

(ט) **כִּי מִי דִימוֹן מְלֹאוֹ דָם, כִּי אֲשִׁית עַל דִּימוֹן נוֹסְפוֹת**: דם/דימון - לשון נופל על לשון, והכוונה שמימי העיר דימון יתמלאו דם הרוגים, ועוד יבואו עליה אסונות נוספים. **לְפִלִּיט מוֹאֵב אַרְיָה וְלִשְׂאֲרִית אֲדָמָה**: גם לפליטי מואב ולשארית שתותר באדמתה יבואו אסונות נוספים בדמות אריות וחיות טרף. פירוש אחר: האריה הוא משל לנבוכדנצר מלך בבל שיעלה עליהם.

פרק ט”ז (א) **שִׁלְחוּ כֹר מִשַׁל אֶרֶץ, מִסְּלַע מִדְּבָרָה אֶל הַר בַּת צִיּוֹן**: על הפליטים המסתתרים בסלעי המדבר לשלוח שליח או מנחה אל מלך יהודה.

(ג) **הַבִּיאִי עֲצָה עֲשׂוּ פְּלִילָה, שִׁיתִי כָּלִיל צֶלַךְ בְּתוֹךְ צְהָרִים סְתָרִי נְדָחִים נֹדָד אֶל תְּגָלִי**: פליטי מואב מתחננים בפני ישראל שתסייע להם. הדימוי לצל מבטא הן את ההגנה והן את הסתרתם בישראל.

(ד) **כִּי אֶפֶס הַמֵּץ כָּלָה שַׂד תָּמוּ רִמְס מִן הָאָרֶץ**: הם מבקשים מקלט עד אשר יפסק השוד והגזל במואב.

(ו) **גֹּאֲתוֹ וּגְאוֹנוֹ וְעִבְרָתוֹ לֹא כֹן בְּדָיו**: מואב נהג בעבר לומר דברי גאווה ושקרים חסרי בסיס.

(ז) **לְאִשִּׁישֵׁי קִיר חֲרֶשֶׁת תִּהְגּוּ אַךְ נִכְאִים**: אנשי מואב יקוננו על אבדן ה'אשישים', הצימוקים, הגדלים בקיר חרשת.

(ח) **כִּי שִׂדְמוֹת חֶשְׁבוֹן אֲמַלֵּל**: כרמיה של העיר חשבון נבלו. **גִּפּוֹן שִׁבְמָה בְּעֵלֵי גוֹיִם הֶלְמוּ, שְׂרוּקָה עַד יַעֲזֹר נִגְעוּ תַעֲוּ מִדְּבָר, שִׁלְחוּתֶיהָ נִטְשׁוּ עֲבָרוּ יָם**: כרמי העיר שבמה נשדדה בידי גוים, וגפניה המשובחות, המסמלות את אנשיה, נטשו את מקומן ונדדו ותעו במדבר.

(ט) **כִּי עַל קִיצָן וְעַל קִצִּינָךְ הִיָּדָד נִפְל**: נפסקו קולות השמחה של קוצצי הפירות וקוצרי התבואה.

(יב) **וְהָיָה כִּי נִרְאָה כִּי נִלְאָה מוֹאֵב עַל הַבָּמָה**: מואב לא יוכל לעבוד ולהתפלל לאלהיו בבמה ובמקדש.

(יד) **וּשְׂאֵר מַעַט מִזֶּעַר לֹא כִּבִּיר**: מההמון הרב של מואב ישאר מיעוט מבוטל.